

ОСОБЛИВОСТІ АКОРДОВИХ АПЛІКАТУР НА ГРИФІ ШЕСТИСТРУННОЇ ГІТАРИ

Вербаховський Олександр

викладач

Кафедра мистецької освіти

Житомирський державний університет імені Івана Франка, Україна

Анотація. Тези присвячені дослідженню особливостей акордових аплікатур на грифі шестиструнної гітари. Розглядаються специфіка строю інструмент, основні типи акордових аплікатур (з відкритими струнами, बारे, рухомі закриті форми), а також чинники вибору раціональної аплікатури — анатомічні, позиційні, темброві та пов'язані з голосоведенням. Окрему увагу приділено принципам аплікатурної логіки переходів між акордами й методичним аспектам формування відповідних навичок у виконавців.

Ключові слова: акордова аплікатура, шестиструнна гітара, гриф, баре, позиція, голосоведення, виконавська техніка, постановка лівої руки.

Вступ. Гітара належить до інструментів, на яких той самий за висотою звук чи акорд може бути відтворений у кількох місцях грифа. Ця властивість, відома як звуковисотна надлишковість, принципово відрізняє гітару від клавішних інструментів і робить вибір аплікатури одним із ключових питань виконавської майстерності. Раціонально дібрана акордова аплікатура забезпечує не лише технічну зручність, а й чистоту звучання, плавність голосоведення та потрібне тембральне забарвлення співзвуччя.

Актуальність дослідження зумовлена тим, що проблема акордової аплікатури нерідко розглядається спрощено — як заучування фіксованих «форм» акордів без розуміння логіки їх утворення на грифі. Такий підхід обмежує виконавця, ускладнює читання з аркуша та вільну гру в різних тональностях. Системне осмислення принципів акордової аплікатури є важливим як для концертної практики, так і для початкового та професійного навчання гри на гітарі.

Мета та задачі дослідження. Виявити особливості акордових аплікатур на грифі шестиструнної гітари, систематизувати їхні основні типи та визначити чинники, що зумовлюють вибір раціональної аплікатури в різних виконавських ситуаціях.

Результати дослідження і їх обговорення. Особливості акордової аплікатури зумовлені передусім будовою грифа та стандартним строем шестиструнної гітари (мі–ля–ре–соль–сі–мі). Інтервальна структура строю є нерівномірною: між більшістю сусідніх струн утворюється чиста кварта, тоді як між третьою та другою струнами — велика терція. Саме ця «терцієва нерівність» спричиняє асиметрію акордових форм і пояснює, чому однотипні співзвуччя на різних струнних групах потребують різної аплікатури.

Звуковисотна надлишковість грифа означає, що той самий акорд можна взяти в кількох позиціях із різним розташуванням тонів по струнах. Виконавець фактично обирає не лише те, які звуки взяти, а й те, де саме їх розмістити. Цей вибір впливає на теситуру, тембр (відкриті чи затиснуті струни, тонші чи товщі струни), динаміку та можливість зв'язного переходу до наступного співзвуччя.

За способом утворення доцільно виокремити кілька типів акордових аплікатур. Акорди з відкритими струнами використовують незатиснуті струни як складові співзвуччя; вони звучать дзвінко й резонансно, проте прив'язані до конкретних тональностей. Аплікатури типу баре (повного або часткового), коли вказівний палець притискає водночас кілька струн, дають рухомі, транспоновані форми, які можна переміщувати грифом без зміни конфігурації пальців. Закриті аплікатури без відкритих струн забезпечують однорідність тембру й найбільшу мобільність.

У педагогічній та виконавській практиці поширені системи впорядкування акордових форм, серед яких найвідомішою є так звана система CAGED. Вона ґрунтується на п'яти опорних формах мажорного тризвуку, похідних від акордів відкритої позиції, і демонструє, як одне співзвуччя послідовно «перетікає»

вздовж грифа в різних аплікатурних варіантах. Подібні системи допомагають виконавцеві орієнтуватися на грифі та свідомо обирати найзручнішу позицію.

Вибір раціональної аплікатури визначається сукупністю чинників. До анатомічних належать розмір кисті, розтяжка та незалежність пальців, що обмежують допустиму відстань між притиснутими ладами. Позиційні чинники пов'язані з економією рухів — прагненням мінімізувати переміщення лівої руки й зберегти єдину позицію для групи акордів. Темброві чинники зумовлюють вибір струн і ладів задля потрібного забарвлення звуку. Нарешті, логіка голосоведення вимагає такого розташування акордів, за якого окремі голоси рухаються плавно, а спільні звуки за можливості зберігаються на тих самих струнах.

Особливою технічною проблемою є аплікатури з баре. Вони потребують значного м'язового зусилля, правильного положення великого пальця за грифом та рівномірного притискання струн, інакше виникають призвуки й заглушені тони. Водночас баре є незамінним засобом гри в тональностях, незручних для відкритих акордів, та основою транспонування акордових послідовностей.

Чимало співзвуч у буквальному вигляді є незручними або фізично нездійсненними через надмірну розтяжку. У таких випадках застосовують аплікатурне переосмислення: зміну позиції, перерозподіл звуків по струнах, використання відкритих струн, а подеколи — виправдане подвоєння чи вилучення окремих тонів акорду без втрати його гармонічної функції. Уміння знаходити такі рішення є показником зрілої виконавської культури.

Ключовим є принцип аплікатурної логіки переходів між акордами. Він передбачає завчасну підготовку наступної форми, використання спільних (опорних) пальців, які залишаються на місці під час зміни акорду, та ковзних пальців, що зберігають контакт зі струною. Такий підхід забезпечує зв'язність звучання, зменшує кількість зайвих рухів і є основою як акомпануючої, так і поліфонічної гри на гітарі.

Висновки. Проведене дослідження дозволяє сформулювати такі узагальнення:

Зумовленість будовою інструмента: особливості акордової аплікатури безпосередньо впливають з нерівномірної інтервальної структури строю та звуковисотної надлишковості грифа шестиструнної гітари.

Типологічна різноманітність: основними типами акордових аплікатур є форми з відкритими струнами, рухомі закриті форми та аплікатури з баре, кожна з яких має свої тембро-технічні переваги й обмеження.

Багатофакторність вибору: раціональна аплікатура є результатом узгодження анатомічних, позиційних, темброво-акустичних чинників і логіки голосоведення.

Методична значущість: системне опанування принципів акордової аплікатури, а не лише заучування окремих форм, є основою вільного орієнтування виконавця на грифі.

Отже, акордова аплікатура на шестиструнній гітарі постає не як набір сталих позицій, а як гнучка система виконавських рішень, що поєднує технічну доцільність, тембровий задум і логіку голосоведення.

Список використаних джерел

1. Михайленко М. П. Методика викладання гри на шестиструнній гітарі. Київ : Книга, 2003. 248 с.
2. Іванніков Т. П. Гітарне мистецтво ХХ століття: феномен творчості : монографія. Київ : НМАУ ім. П. І. Чайковського, 2018. 388 с.
3. Гончаренко О. М. Аплікатурні принципи гри на класичній гітарі : навчально-методичний посібник. Київ : Музична Україна, 2014. 132 с.
4. Ткаченко В. М. Українське гітарне мистецтво: генеза та сучасний стан : монографія. Харків : Видавництво «Точка», 2017. 320 с.
5. Сидоренко В. Л. Гармонія та фактура у гітарному виконавстві. Науковий вісник Національної музичної академії України імені П. І. Чайковського. 2019. Вип. 124. С. 98–110.
6. Carlevaro A. School of Guitar: Exposition of Instrumental Theory. New York : Boosey & Hawkes, 1984. 96 p.
7. Duncan C. The Art of Classical Guitar Playing. Princeton : Summy-Birchard, 1980. 132 p.
8. Shearer A. Classic Guitar Technique. Vol. 1. New York : Franco Colombo, 1963. 64 p.